

Reactie op de bijgestelde conceptvisie op het leergebied Nederlands

Van: Stichting Lezen

Datum: 4 juli 2018

Stichting Lezen heeft met interesse de bijgestelde conceptvisie van het leergebied Nederlands doorgenomen, als ook het consultatieverslag. We constateren dat het ontwikkelteam in de nieuwe visietekst meer samenhang aanbrengt door het leergebied Nederlands niet langer op te delen in deelvaardigheden. Er is gekozen voor een indeling in drie 'inhouden', waarbij steeds taalverwerving het uitgangspunt is. Wij vinden dat er een grote verbetering is gemaakt in vergelijking met de eerste visietekst. Door deze nieuwe koers is er eigenlijk een compleet nieuwe tekst ontstaan. Daardoor is het echter wel wat moeilijk te achterhalen wat er met onze aanbevelingen na de eerste conceptvisie is gebeurd. Uiteraard biedt het consultatieverslag enig soelaas:

Verschillende partijen merkten op dat het van belang is de scheiding in het curriculum tussen zakelijke teksten en literatuur te verkleinen. Dat is een belangrijke reden geweest voor het kiezen van een nieuwe indeling en daarin literatuur niet als apart domein op te nemen. Zowel binnen taal en communicatie, taal en cultuur als taal en identiteit wordt gewerkt met zakelijke en literaire teksten.

Stakeholders geven aan het verwarrend te vinden dat de term 'fictie/literatuur' is gehanteerd, aangezien literatuur fictie omvat, maar ook non-fictie en poëzie. Het ontwikkelteam heeft daarom besloten literatuur als term te gebruiken. Een tweede reden voor deze keuze is dat het spreken over kinder-, jeugd- en young adult-literatuur al gebruikelijk is. Een andere vraag van stakeholders is te expliciteren wat allemaal onder literatuur valt. Literatuur wordt in de visie van het ontwikkelteam als volgt gedefinieerd: alle teksten die narratieve kenmerken bevatten, zoals fictie, non-fictie, poëzie, games, theater en documentaires. Daarmee nemen we de definitie over die een van de stakeholders in de consultatiefase met het ontwikkelteam deelde. Deze definiëring biedt (nieuwe) kansen/mogelijkheden het leesplezier te stimuleren, aan te sluiten bij de belevingswereld van de leerlingen en te werken aan literaire competentie in zowel po als vo. Bij literaire competentie gaat het niet alleen om het lezen, kijken en luisteren naar literatuur, maar ook om het schrijven en scheppen van literatuur. Ook dat expliciteert het ontwikkelteam in haar herziene visie.

Wat ons betreft is het goed om in het kader van het leesonderwijs oog te hebben voor zowel fictie, poëzie als zakelijke teksten. Wat wij evenwel niet helemaal begrijpen, is dat omwille van deze verbreding het belang en de waarde van het lezen van fictie uit de visie verdwenen is. Ook vinden wij de voorgestelde definitie van 'literatuur' op dit moment te wijdlopig. Graag verwijzen wij u naar onze reactie op de eerste conceptvisie, waarin wij ingaan op de relatie tussen enerzijds 'literatuur' en anderzijds 'andere culturele uitingen zoals film, theater, beeld en muziek'. Ook in onze reactie op de 'grote opdrachten' zullen wij de definitie van 'literatuur' aan de orde stellen. Wat ons betreft is het van belang te onderkennen dat lezen en kijken niet hetzelfde zijn, en dat een film geen literatuur is. Juist in deze tijd van ontleding is het belangrijk om niet alleen de opbrengsten van verhalen in brede zin te benadrukken, maar ook de unieke opbrengsten van specifiek het *lezen* van verhalen.

Het is wat ons betreft verdedigbaar dat het ontwikkelteam het leergebied Nederlands 'ontkavelt' en het is onze verwachting dat de nieuwe indeling in drie domeinen de mogelijkheid biedt tot aansluiting bij goed literatuuronderwijs. Toch betreuren wij het dat het belang van lezen op deze manier weinig expliciet wordt benoemd. U schrijft in uw conceptvisie:

Het ontwikkelen van literaire competentie is een belangrijke taak van het leergebied Nederlands. Literatuuronderwijs biedt leerlingen via rijke teksten de mogelijkheid om over persoonlijke,

maatschappelijke en culturele onderwerpen na te denken, te reflecteren op keuzes en perspectieven van zichzelf en van anderen en hierover met elkaar in gesprek te gaan.

Bij het leergebied Nederlands maken leerlingen kennis met andere perspectieven, leren vanuit meerdere perspectieven te kijken en daarop te reflecteren. Verhalen spelen daarbij een belangrijke rol. Leerlingen ontdekken de kracht en schoonheid van verhalen. Het (voor)lezen van, kijken en luisteren naar, praten over en scheppen van verhalen draagt daarmee bij aan de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen.

In het eerste citaat wordt het literatuuronderwijs belicht vanuit de gedachte dat literatuur aanzet tot reflectie en wordt bovendien het sociale aspect van lezen benoemd. Hiermee wordt gedeeltelijk recht gedaan aan de door ons geuite wens om de opbrengsten van lezen te benoemen. Het mag wat ons betreft completer en explicieter, met vermelding van het belang van leesplezier.

In het tweede citaat wordt (kennelijk) de brede definitie van literatuur gehanteerd die het ontwikkelteam heeft voorgesteld en wordt uitgegaan van ‘verhalen’. Wij zijn, zoals gezegd, niet tegen andere vormen van narrativiteit. Wel is het zinvol om literatuur duidelijk te onderscheiden van andere verhalende media. Voor welke doelen wordt literatuur ingezet binnen het leergebied Nederlands? En voor welke doelen de andere verhalende media? Waar overlappen deze doelen elkaar, en waarin verschillen zij?

Wij verzoeken het ontwikkelteam om, in lijn met onze aanbevelingen bij de eerste conceptvisie het belang van lezen en leesplezier meer expliciet te maken. Verder verwijzen wij u ook graag naar onze feedback bij de grote opdrachten.

Tot slot:

Het bijgestelde visiestuk en de andere documenten van Curriculum.nu hebben ook bij Stichting Lezen de discussie over literatuur weer op de kaart gezet. Hieronder de “definitie” waar wij ons in kunnen vinden. Wij hopen dat het ontwikkelteam Nederlands hier gebruik van kan maken.

Literatuur heeft altijd betrekking op waardevolle teksten. Of een tekst als waardevol wordt beschouwd, hangt af van (1) de eigenschappen van de tekst (2) de werking van de tekst op de lezer en (3) de sociale status van de tekst. Hieronder wordt dit idee verder uitgewerkt.

- 1. Literaire teksten hebben poëtische en/of verhalende eigenschappen. Deze teksten hebben ‘als tekst’ waarde, niet alleen door de betekenis maar ook door de vorm (‘tekst als kunstwerk’). Dit uit zich in gekozen stijlvormen, gelaagdheid, verteltechniek etc. De teksten kunnen de lezer een virtuele ervaring van een andere wereld bieden.*
- 2. De tekst heeft waarde voor de lezer: de tekst leidt tot een esthetische ervaring en roept emoties op. De tekst nodigt uit tot reflectie.*
- 3. De maatschappelijke waarde die aan een tekst/tekstgenre gehecht wordt, bepaalt mede of iets tot ‘de literatuur’ gerekend wordt. Wat maatschappelijk relevante literatuur is, is dan ook voortdurend aan verandering onderhevig. Zowel tekst als context bepalen uiteindelijk of er sprake is van ‘literatuur’ of niet.*

Gebaseerd op:

Rigney, A. (2012). De veelzijdigheid van literatuur. In K. Brillenburg & A. Rigney (Red.), Het leven van teksten: Een inleiding tot de literatuurwetenschap (pp 45-73). Amsterdam: Amsterdam University Press.